

นักศึกษาควรเตรียมตัวอย่างไร

ก่อนประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558

โดย คณะอนุกรรมการพัฒนานิเทศนศึกษาออกชั้นเรียน
เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติ

"ประชาคมอาเซียน" (ASEAN Community) เกิดจากสมาคมแห่งประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of Southeast Asian Nations-ASEAN) หรือ "อาเซียน" โดยอาเซียนเดิม ได้ถือกำเนิดจากการประกาศ "ปฏิญญากรุงเทพฯ" (Bangkok Declaration) โดยมีประเทศสมาชิกเมื่อเริ่มก่อตั้งรวม 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และ สิงคโปร์ เมื่อปี 2510 เพื่อ ส่งเสริมความร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกัน และกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และ การบริหาร

ต่อมาอาเซียนได้ขยายวงสัมพันธ์ออกไปสู่ประเทศโดยรอบที่เคยอยู่ในค่ายคอมมิวนิสต์มาก่อน และเพิ่มสมาชิกขึ้นเป็น 10 ประเทศ โดยเวียดนาม ได้เข้าเป็นสมาชิกเมื่อ ปี 2538 ประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว และพม่า ในปี 2540 และ กัมพูชาได้เป็นสมาชิกรายที่ 10 ซึ่งเป็นรายสุดท้ายที่เข้าร่วมในอาเซียน เมื่อปี 2542

เมื่อเดือนธันวาคม 2540 ผู้นำอาเซียนได้รับรองเอกสาร "วิสัยทัศน์อาเซียน 2020" กำหนดเป้าหมายหลัก 4 ประการ เพื่อมุ่งพัฒนาอาเซียนไปสู่ "ประชาคมอาเซียน" (ASEAN Community) ให้เป็นผลสำเร็จภายในปี 2563 (ค.ศ. 2020) ซึ่งจะประกอบด้วย "เสาประชาคมหลักรวม 3 เสา" ได้แก่ ประชาคมความมั่นคงอาเซียน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ ประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน รวมทั้งจัดโครงสร้างองค์กรของอาเซียนรองรับภารกิจและพันธกิจ รวมทั้งแปลงสภาพอาเซียนจากองค์กรที่มีการรวมตัวหรือร่วมมือกันแบบหลวมๆ เพื่อสร้างและพัฒนาไปสู่สภาพการเป็น "นิติบุคคล" ซึ่งเป็นที่มาของการนำหลักการนี้ไปร่างเป็น "กฎบัตรอาเซียน" ซึ่งทำหน้าที่เป็น "ธรรมนูญ" การบริหารปกครองกลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศซึ่งผนึกกำลังเป็นหนึ่งเดียวกัน ดังปรากฏตามสโลแกนที่ว่า "สิบชาติ หนึ่งอาเซียน"

เป้าหมายการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน

หากจะกล่าวโดยสรุปอย่างย่อ ๆ พอเข้าใจ ประชาคมอาเซียน มุ่งเน้นการรวมตัว ใน 3 เรื่องสำคัญ คือ

1. การเป็นประชาคมด้านการเมืองและความมั่นคง มีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้ประเทศในภูมิภาค อยู่อย่างสันติสุข แก้ไขปัญหาภายในภูมิภาคโดยสันติวิธี และยึดมั่นในหลักความมั่นคงรอบด้าน ทุกประเทศ ยึดถือหลักการเคารพอธิปไตยของประเทศสมาชิก แต่จะร่วมมือกันเพื่อให้ภูมิภาคอาเซียนเกิดความมั่นคง ปลอดภัย

2. การเป็นประชาคมด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดความร่วมมือทางด้านการค้า การลงทุน อันจะนำไปสู่ ความมั่งคั่ง และมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจในภูมิภาค

3. การเป็นประชาคมด้านสังคมและวัฒนธรรม มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อยู่ร่วมกันในสังคมที่เอื้ออาทร ประชากรมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับการพัฒนาในทุกด้าน และมีความมั่นคงทางสังคม (social security) มีวิสัยทัศน์เดียวกัน มีอัตลักษณ์เดียวกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และความรู้สึกถึงความ เป็นประชาคมเดียวกัน (One Vision, One Identity, One Community)

ประชาคมอาเซียนกับวิถีชีวิตของคนไทยยุคใหม่

การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน จะทำให้สภาพสังคมไทยในอนาคตเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต สังคมไทยจะประกอบไปด้วยผู้คนจากประเทศเพื่อนบ้านมากกว่ายุคปัจจุบันมากมาย เพราะเป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไปว่าประเทศไทยเป็นประเทศน่าอยู่ สภาพการค้า การลงทุน สภาพเศรษฐกิจจะมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นกับประเทศเพื่อนบ้าน การคมนาคมจากประเทศหนึ่งสู่ประเทศหนึ่งจะมีความสะดวกสบายมากขึ้น จะมีการติดต่อสื่อสารระหว่างประชาชนในภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น สังคม ไทยจะเป็นสังคมหลากหลายวัฒนธรรม ภาษาที่ใช้ เป็นเป็นภาษากลางของประชาคมอาเซียน คือ ภาษาอังกฤษ ความร่วมมือทางการศึกษาของประชาคมอาเซียน จะมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น การทำกิจกรรมร่วมกันของประชาชนในประชาคมอาเซียนจะเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ ที่ใกล้ชิดมากขึ้นของประชาชนในภูมิภาคอาเซียน จะนำไปสู่การมีวัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคม เกิดการตั้งถิ่นฐาน การย้ายแรงงานข้ามชาติจะเพิ่มมากขึ้น นี้เป็นเพียงบางส่วนของ การเปลี่ยนแปลงที่กระทบต่อวิถีชีวิตของนักศึกษาในอีกไม่นานนัก การรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน มีทั้งส่วนได้และส่วนเสียอยู่หลายประการ

ในส่วนที่เป็นผลดี น่าจะเป็นในด้าน

1. ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการท่องเที่ยว เกิดตลาดการค้าเสรี เกิดการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกิดอำนาจการต่อรอง
2. ความสะดวกในการเดินทางไปมาหาสู่กัน เพราะการคมนาคมที่เชื่อมโยงกันและมีความทั่วถึงมากขึ้น
3. โอกาสด้านการมีงานทำเพิ่มมากขึ้น

ในส่วนผลกระทบ ที่อาจเกิดขึ้น เช่น

1. อธิปไตยของประเทศอาจลดลง เพราะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาคมเพิ่มขึ้น
2. วัฒนธรรมไทยอาจจะได้รับผลกระทบ หากคนไทยไม่ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม
3. สภาพาสังคมพหุวัฒนธรรม ทำให้คนไทยต้องรู้จักปรับตัวและพัฒนาวิถีการดำรงชีวิต ต้องเรียนรู้การดำรงชีวิตภายใต้ความหลากหลาย ต้องฝึกความอดทนต่อความยุ่งยากอันเนื่องมาจากความไม่เคยชินกับวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกัน จึงมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างคนไทย-คนไทย และคนไทย-ต่างชาติที่อาจเพิ่มสูงขึ้น

4. ความมั่นคงของชาติอาจเพิ่มสูงขึ้น เพราะจะมีผู้คนจากต่างชาติต่างวัฒนธรรมทั้งประสงค์ดีและประสงค์ร้ายเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น สำนักความเป็นคนไทยหากลดลง ย่อมส่งผลต่อความมั่นคงของชาติดังกล่าว

5. การข้ามแดนของแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลต่อการมีงานทำของบัณฑิตไทย

6. ความขัดแย้งระหว่างคนไทย-คนไทย และคนไทย-ต่างชาติที่อาจเพิ่มขึ้นในอนาคต หากชาตินิยมในการอยู่ร่วมกันภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

ประเด็นน่าเป็นห่วง

ขณะนี้ทุกประเทศที่ได้ตกลงที่จะรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน กำลังอยู่ในระหว่างการเตรียมการเพื่อให้นักเรียน นิสิตนักศึกษา และประชาชนของแต่ละประเทศให้มีความพร้อมต่อการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558 ดังนั้นขณะนี้จึงเหลือเวลาเพียง 4 ปี ในการเตรียมการ ซึ่งเวลาดังกล่าวถือว่าเป็นเวลาที่ไม่ยาวนานมากนัก แต่เมื่อหันมามองประเทศไทย จะพบประเด็นที่น่าเป็นห่วงอยู่หลายประการเกี่ยวกับการเตรียมตัวของนักศึกษาไทย เช่น

1. นักศึกษาไทยตระหนักในเรื่องนี้น้อยมาก และขาดการเตรียมการที่ดี ส่วนใหญ่ยังใช้ชีวิตแบบไม่เตรียมการ เพราะขาดการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์อนาคต อาจจะพอรู้ความเคลื่อนไหวบ้างแต่ไม่รู้ว่าสถานการณ์อนาคตมีความเกี่ยวข้องกับตนเองอย่างไร บางส่วนที่พอจะทราบบ้างก็พบว่ายังขาดการเตรียมการ ส่วนใหญ่มองว่าไว้ถึงเวลาค่อยปรับตัว

2. ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษทั้งในด้านการพูด อ่าน เขียน ในภาพรวมยังขาดทักษะที่ดี แต่ภาษาอังกฤษถูกกำหนดให้เป็นภาษากลางของอาเซียน สถานการณ์เช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันกับบัณฑิตจากประเทศเพื่อนบ้านที่คาดว่าจะเข้ามาสมัครงานในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นในอนาคต และในอนาคตสถานประกอบการย่อมต้องการบัณฑิตที่มีทักษะทางภาษาอังกฤษสูงเพิ่มมากขึ้น การมีงานทำของนักศึกษาไทยจึงเป็นประเด็นน่าเป็นห่วงในอนาคต

3. กระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา ยังเป็นไปเพื่อในรูปแบบของการเรียนเพื่อให้ได้ปริญญา มากกว่าเรียนเพื่อให้ตนเองมีศักยภาพ ขณะที่นักศึกษาจากประเทศเพื่อนบ้านให้ความสำคัญต่อการเรียนสูงมาก จึงน่าเป็นห่วงสำหรับนักศึกษารุ่นใหม่ในอนาคตที่อาจจะยังคงประมาทกับสถานการณ์ประมาทต่อศักยภาพของบัณฑิตจากประเทศเพื่อนบ้าน

4. นักศึกษารุ่นใหม่ซึ่มซับค่านิยมใหม่ ๆ ที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพด้านการเรียนรู้ของตนเอง ไม่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันที่ดีในสังคม เช่น รักเสรีภาพ มีความเป็นปัจเจกชนสูง แสดงออกซึ่งภาวะอารมณ์อย่างขาดความยับยั้งชั่งใจ เรียนเพื่อรวย ขาดความรับผิดชอบในตนเองที่มากพอ ฯลฯ ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการใช้ชีวิตภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมที่เพิ่มมากขึ้นในอนาคต

นักศึกษารุ่นใหม่ควรเตรียมตนเองอย่างไร ก่อนไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ปี 2558

การเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียน ซึ่งว่าสังคมไทยในอนาคตจะมีความเปลี่ยนแปลงในหลายเรื่อง ที่กระทบต่อวิถีชีวิตที่เคยดำเนินมาในอดีต นักศึกษาจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องเรียนรู้ ปรับตัวและเตรียมการ (Adapability and Preparation) ประเด็นที่นักศึกษารุ่นใหม่ควรต้องเตรียมตนเอง เพื่อให้ตนเองมีความพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์ในอนาคต เช่น

1. ควรให้ความสนใจและตระหนักผลที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการรวมตัวของประเทศต่าง ๆ สู่อประชาคมอาเซียน ทั้งในเชิงประโยชน์ที่ได้รับและข้อควรระวัง ดังนั้นการติดตามข้อมูล ข่าวสารความเคลื่อนไหวของประเทศเพื่อนบ้านเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะนำไปสู่ความเท่าทัน การปรับตัว เตรียมการมิใช่รอให้ผลเกิดขึ้นก่อนจึงค่อยปรับตัว ซึ่งอาจจะทำให้เราไม่ทันการ

2. การเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียน ทำให้สังคมยุคใหม่จะสะท้อนความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น การเรียนรู้ของนักศึกษายุคใหม่ จึงจำเป็นต้องปรับทั้งกระบวนการเรียนรู้ ปรับทัศนคติที่จะต้องตระหนักถึงความเป็นชาติและการดำรงคงอยู่ของประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น

3. ปรับกระบวนการทัศนการเรียนรู้ การเรียนรู้ในยุคใหม่ควรเป็นไปอย่างมีเป้าหมาย อย่างคนรู้เท่าทันสถานการณ์ การเรียนควรเป็นไปเพื่อสะสมความรู้และประสบการณ์ รู้จักที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มในตนเองทำให้ตนเป็นคนมีศักยภาพรอบด้าน (ทั้งทางการเรียนรู้ การเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร การมีวินัยในตนเอง การมีภาวะผู้นำ ฯลฯ) เพราะคู่แข่งในอนาคตมิใช่คนไทยด้วยกันเท่านั้น แต่เป็นคนต่างชาติต่างวัฒนธรรมที่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แนวคิดที่ควรจะเสริมสร้างในตนเอง คือ ทำให้ตนเองสามารถทำงานได้ทั่วอาเซียน นอกจากนี้การเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียน สอนเราว่าเราต้องมินิสัยเรียนรู้ตลอดเวลาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะสังคมแห่งอนาคตเป็นสังคมใหม่ที่เราไม่เคยชิน เนื่องจากแตกต่างจากอดีตที่ผ่านมา ความรู้เพื่อการดำรงตนให้อยู่รอด ให้อยู่อย่างมีความสุข เป็นสิ่งที่เราต้องแสวงหา

4. นักศึกษารุ่นใหม่จำเป็นต้องตระหนักถึงความเป็นชาติและความดำรงอยู่ของชาติ ทบทวนและพิจารณาค่านิยมของคนรุ่นใหม่ในปัจจุบัน ที่ให้ความสำคัญต่อความสุขสบายส่วนตัว ไม่สนใจกิจกรรมเพื่อสังคม และขาดความรู้ ความสนใจในความเป็นไปของบ้านเมือง หากนักศึกษาใหม่ยังคงซึมซับ รับเอาค่านิยมเหล่านี้ไว้ การดำรงรักษาความเป็นชาติจะยังคงเป็นที่พึงที่หวังได้หรือไม่

5. พัฒนาความเป็นคนมีวินัย มุ่งเน้นความสามารถในการดำเนินชีวิตภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม ควรพัฒนาการเรียนรู้วินัยที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าเดิม คือ แสดงออกซึ่งการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็น การพหุความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมเป็น ความมีวินัยนอกจากจะเป็นปัจจัยเอื้อต่อการเสริมสร้างโอกาสการมีงานทำแล้ว ยังส่งผลต่อการเสริมสร้างความสงบสุขในภูมิภาคอีกด้วย

6. สร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ควรพัฒนาตนเองให้แน่ใจได้ว่า สามารถที่จะทำงานกับผู้คนต่างวัฒนธรรมได้ ซึ่งถือเป็นศักยภาพที่เพิ่มสูงขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา

7. เรียนรู้ประเทศเพื่อนบ้านทั้งในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในอดีตสอนให้เรารักชาติบนความเข้าใจที่คลาดเคลื่อน หากเข้าใจว่าทุกวัฒนธรรมล้วนเป็นสิ่งที่มีความค่าต่อคนในแต่ละสังคม การมีมุมมองต่อประเทศเพื่อนบ้านจะนำไปสู่ความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น

8. สร้างโอกาสเรียนรู้ภาษาประเทศ ต้องเพิ่มทักษะทางด้านภาษาอังกฤษให้มากขึ้น ให้สามารถสื่อสารได้ เพราะปัจจุบันการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ติดต่อประสานงานทางธุรกิจ ถือเป็นสิ่งที่ทุกคนควรรู้ ยิ่งรู้มาก ยิ่งเพิ่มศักยภาพให้กับตัวเอง สามารถติดต่อเชื่อมโยงกันได้กับประเทศเพื่อนบ้านและถึงภาษาอังกฤษจะเป็นภาษากลางของอาเซียน แต่ทิศทางในอนาคตภาษาจีนจะมีความสำคัญสูงจึงควรให้ความสนใจในการศึกษาภาษาจีนเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ควรสร้างโอกาสการเรียนรู้ภาษาประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างโอกาสให้ตนเองสามารถทำงานในประเทศเพื่อนบ้านได้ด้วย

สรุป

การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน ภายใต้คำขวัญ “อาเซียนรวมตัวกันเป็นหนึ่ง” ภายในปี พ.ศ. 2558 หากพิจารณาอย่างรอบด้านจะพบว่า มีทั้งผลดีหลายประการและผลกระทบที่น่าเป็นห่วงต่อสังคมและคนไทย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าคนไทยให้ความสำคัญและเตรียมการในเรื่องนี้มากน้อยเพียงใดประเด็นที่ควรให้ความสนใจ คือ นักศึกษารุ่นใหม่จะมองเห็นและตระหนักในสถานการณ์ประชาคมอาเซียนเพียงใด ถ้าหากนักศึกษาตระหนัก ปรับตัวและเตรียมการ ก็เชื่อได้แน่ว่า ประเทศไทยต้องมีอนาคตที่สดใส แต่หากนักศึกษารุ่นใหม่ขาดความตระหนักและไม่เตรียมการ นอกจากจะส่งผลต่อตัวนักศึกษาเองแล้ว ยังอาจส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าของประเทศและของประชาคมอาเซียนอีกด้วย นักศึกษาใหม่ 2554 จึงต้องเรียนรู้และวางเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน เพื่อให้ตนเองมีความพร้อมต่อการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียน เพราะทันทีที่นักศึกษารุ่นนี้สำเร็จการศึกษา ก็จะตรงกับช่วงเวลาที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทันที 4 ปีจากนี้ไปจึงเป็น 4 ปีที่มีความหมายอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาใหม่ ประจำปีการศึกษา 2554 เอกสารบทความนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อหาภาพอนาคตที่จะเกิดขึ้นต่อนักศึกษา เป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การคิดต่อ คิดตาม และร่วมกันหาแนวทางในการพัฒนาตนเองของนักศึกษาต่อไปในอนาคต

หมายเหตุ เอกสารฉบับนี้สามารถเผยแพร่ได้ในสถาบันอุดมศึกษาภายใต้ชื่อ "คณะอนุกรรมการพัฒนานิสิต นักศึกษานอกชั้นเรียน เครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาเขตภาคกลางเพื่อพัฒนาบัณฑิตอุดมคติ "